

บทบาทผู้สูงอายุในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

Role of the elderly in the development of local wisdom According to the Sufficiency
Economy Philosophy, ThaMuang Sub-District Selaphum District, Roi Et Province

จิราพร บาร์ศรี

คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

Jirapon Barisri

Faculty of Political Science, Roi Et Rajabhat University, Thailand

E-mail: pan111jirapon@gmail.com

วันที่รับบทความ: 22 กันยายน 2566; วันที่แก้ไขบทความ 23 ตุลาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 31 ตุลาคม 2566

Received: September 22, 2023; Revised: October 23, 2023; Accepted: October 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบทบาทผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (2) ศึกษาปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและ (3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 12 คน โดยเลือกแบบเจาะจง ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลสรุปและอภิปรายผลข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้สูงอายุมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการนำความรู้ถ่ายทอดสู่ชุมชนมีวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถทำให้ผู้รับการถ่ายทอดนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติได้จริง โดยใช้วิธีการถ่ายทอดโดยการปฏิบัติจริง เพราะวิธีการปฏิบัติจริงจะทำให้ผู้รับการถ่ายทอดเกิดความเข้าใจในแต่ละขั้นได้ชัดเจนมากขึ้น
2. ผู้ถ่ายทอดไม่มีความรู้เพียงพอที่จะทำการถ่ายทอดได้ อีกทั้งลูกหลานหรือคนรุ่นหลังไม่มีความสนใจในการจักสาน ขาดผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่อหากยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการเพาะปลูกต้นหวายและไม้ไผ่บ้าน และงบประมาณไม่มี
3. ผู้สูงอายุในชุมชนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองมาใช้ในการสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว เช่น การทอผ้า การจักสาน ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับสุขภาพร่างกายและวัยของตนเอง

คำสำคัญ : ผู้สูงอายุ; ภูมิปัญญาท้องถิ่น; เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This research have a purpose 1) to study the role of the elderly in transferring local wisdom 2) to study the problems obstacles in the implementation of local wisdom transfer; and 3) To study the guidelines for the development of local wisdom according to the Sufficiency Economy Philosophy in ThaMuang Sub-district, Selaphum District, Roi Et Province The sample group used in this research was 12 elderly people living in ThaMuang Sub-district, Selaphum District, Roi Et Province. Use an in-depth interview form to collect data. The data were then analyzed, summarized and the results of the descriptive data were discussed.

The results showed that

1. The elderly have the transmission of local wisdom or the transfer of knowledge to the community. There are ways to transfer local wisdom that can enable the recipient to put the knowledge into practice. Because the practical method will make the recipient of the transmission understand each step more clearly.

2. The relater does not have enough knowledge to carry out the transfer. Also, descendants or future generations have no interest in weaving. Lack of recipients to transmit wisdom if the times change. The environment is not conducive to the cultivation of rattan trees and bamboo houses, and the budget is not available.

3. The elders in the community use their local wisdom to generate income for themselves and their families, such as weaving. Weaving, which is a profession that suits one's physical health and age.

Keywords: elderly; local wisdom; sufficiency economy

บทนำ (Introduction)

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากร ทำให้สัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น พบว่าในปัจจุบันจำนวนประชากรโลกทั้งหมด 6,973 ล้านคน มีประชากรผู้สูงอายุ 542 ล้านคน และคาดการณ์ว่าในปีพ.ศ. 2568 จะมีประชากรโลกทั้งสิ้น 8,200 ล้านคน เป็นประชากรผู้สูงอายุจำนวน 1,100 ล้านคน สำหรับประเทศไทย พ.ศ. 2553 มีผู้สูงอายุถึงร้อยละ 10.70 ของประชากรทั้งหมด มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจาก 10 ปีที่ผ่านมาถึงร้อยละ 1.30 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555) ซึ่งผลกระทบของการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงผลกระทบด้านประชากรเท่านั้นแต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ยังส่งผลกระทบไปยังระบบอื่นๆ ได้แก่ผลกระทบด้านสุขภาพสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ผลกระทบด้านสุขภาพกายของผู้สูงอายุเกิด

จากสภาพที่เสื่อมถอยลง เนื่องจากร่างกายของผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมอวัยวะต่าง ๆ สูญเสียหน้าที่ เป็นเหตุนำมาซึ่งความเจ็บป่วยและความผิดปกติมากขึ้นเช่นการเคลื่อนไหวที่ช้าลงกระดูกบางหักง่ายการมองเห็นไม่ชัดเจน มีโรคประจำตัว มีอัตราการเป็นโรคเรื้อรังและมีความรุนแรงของโรคมกกว่ากลุ่มวัยอื่น อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากพฤติกรรมสุขภาพและการดูแลควบคุมโรคเรื้อรังในอดีต โรคเรื้อรังที่สำคัญ ได้แก่ โรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง ซึ่งนำไปสู่โรคแทรกซ้อนที่รุนแรง คือ โรคไตวาย ตาบอดโรคหัวใจ หรือเสียชีวิตจากหลอดเลือดในสมองแตกหรืออุดตัน เป็นต้น (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2554) จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น มีผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล สำนักงานวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักประกันสุขภาพไทย (สวปก.) ได้พยากรณ์ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ใน พ.ศ.2565 จะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มถึง 3.62 เท่า เนื่องจากในช่วง 30 ปีที่ผ่านมาคนไทยมีอายุยืนขึ้น ปัจจุบันก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ จึงมีความเสี่ยงจากปัญหาการเสื่อมของอวัยวะ โรคภัยไข้เจ็บ ทั้งโรคเรื้อรัง โรคประจำตัวทำให้ประเทศสูญเสียงบประมาณไปกับค่ารักษาพยาบาลจำนวนมาก ในอนาคตหากผู้สูงอายุมีสุขภาพดีในสัดส่วนที่สูงขึ้น อัตราการเจ็บป่วยและอัตราตายลดลง ค่ารักษาพยาบาลต่อคนต่อปีก็มีแนวโน้มลดลง ค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นหากรัฐบาลยังไม่มียุทธศาสตร์การป้องกัน ก็จะทำให้ค่าใช้จ่ายทางสุขภาพเพิ่มสูงอย่างรวดเร็วจึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการพัฒนาระบบบริการปฐมภูมิ โดยมีการพัฒนาพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ ตั้งแต่ยังไม่มีอาการแสดงของโรค โดยการปรับปรุงระบบบริการสุขภาพ ลดอัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เพื่อให้สามารถควบคุมค่าใช้จ่ายให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม (อุทุมพร วงศ์ศิลป์, ดิษพงษ์ พงศ์ภัทรชัย และถาวร สกุกพาณิชย์, 2554; อ้างถึงใน อารี พุ่มประไพทย์ และจรรยา เสี่ยงเสนาะ, 2560)

การศึกษานโยบายของผู้สูงอายุในท้องถิ่น นับว่ามีความสำคัญ ที่จะช่วยในการสืบทอดภูมิปัญญาที่มีคุณค่าของผู้สูงอายุให้คงอยู่ แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต และคุณค่าแห่งวัฒนธรรมที่สามารถผสมผสานองค์ความรู้เข้ากับ ทักษะวิชาการแขนงต่างๆ (ฤทธนา วงษาสันต์, 2552) เป็นมรดกทางสังคมที่ได้จากการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาของกลุ่มบุคคลเป็นทรัพย์สินทางปัญญา เชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติจิตใจ พฤติกรรมสังคม องค์การวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นเศรษฐกิจ เทคโนโลยีการผลิตทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นจะเกี่ยวข้องกับการกระบวนการผลิตและวิถีชีวิตของชาวบ้าน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญา(นันทวัช นูนารถ, 2560) นอกจากนั้น ยังช่วยสะท้อนภาพคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณค่าของผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ ต้องเผชิญกับความท้าทายในสังคมเมืองยุคสมัยใหม่จนอาจส่งผลกระทบต่อสูญหายไปจากชุมชนท้องถิ่นจนไม่อาจฟื้นฟูกลับมาได้ (ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน และเฉลิมขวัญ สิงห์ทวี, 2564)

ดังนั้นเมื่อมีจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น ประชากรวัยแรงงานลดลงอย่างต่อเนื่อง ผู้สูงอายุในชุมชนควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพให้เป็นคนที่สามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ และเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ สามารถอยู่ร่วมกับคนต่างวัยได้อย่างมีศักดิ์ศรี ในขณะเดียวกันผู้สูงอายุช่วงต้นจำนวนไม่น้อยที่มีศักยภาพในการผลิต และมีอำนาจในการบริโภคสูง แสดงว่าผู้สูงอายุนั้นนับได้ว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญต่อการพัฒนา จึงต้องมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีพัฒนาการที่ดีและมีวิถีชีวิตที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้สูงอายุ

ที่สามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมชุมชน โดยการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากผู้สูงอายุถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญอย่างยิ่งของสังคมเป็นต้นทุนทางสังคมที่มีค่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมไทยที่นับถือผู้สูงอายุในฐานะผู้มีประสบการณ์มาก่อนและเป็นผู้สั่งสมภูมิปัญญาของท้องถิ่นในด้านต่างๆ เพื่อสืบทอดถึงบุคคลรุ่นหลัง นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังเปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของลูกหลานที่คอยให้ความอบอุ่น คำแนะนำ สั่งสอนแก่บุคคลรุ่นหลังในครอบครัว ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่ “สังคมสูงวัย” หากประชากรผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องเหล่านี้จะสามารถพึ่งพาตนเองได้ และสามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองได้อย่างมีคุณค่าแม้ว่าจะอยู่ในวัยสุดท้ายของช่วงชีวิตก็ตาม ผู้สูงอายุก็ยังจัดได้ว่าเป็นกลุ่มประชากรที่เป็นพลังสำคัญ แทนที่จะเป็นภาระของครอบครัว ชุมชน และสังคม (โชติกา สิงหาเทพ, ธนิกานต์ ศรีจันทร์ และเสาวนีย์ จันทสิทธิ์, 2561)

สถานการณ์ผู้สูงอายุตำบลท่าม่วง ปีพ.ศ. 2561 มีประชากรทั้งหมด 4,952 คน เป็นผู้สูงอายุ 710 คน คิดเป็นร้อยละ 14.34 ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากปีพ.ศ. 2559 (ร้อยละ 13.44) และปีพ.ศ. 2560 (ร้อยละ 14.26) ปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ ได้แก่ โรคเรื้อรังเบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคระบบทางเดินหายใจ ช่องปากและฟัน วิงเวียนศีรษะ และโรคระบบทางเดินอาหาร และผลการการจำแนกผู้สูงอายุตามกลุ่มศักยภาพตามความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน (Barthel Activities of Daily Living :ADL) 3 ปีซ้อนหลัง พ.ศ. 2559 - 2561 พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มที่พึ่งตนเองไม่ได้ช่วยเหลือตนเองไม่ได้พิการหรือทุพพลภาพ (กลุ่มติดเตียง) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยพบจำนวน 10, 11 และ 16 คนตามลำดับ ซึ่งปัญหาสุขภาพที่ต้องได้รับการดูแลคือ ภาวะไตวายเรื้อรัง ผู้ป่วยเบาหวานพิการต้อวัยวะ Stroke เป็นต้น (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านดงมัน, 2560 ; อ้างถึงในเพชรรัตน์ ศิริสุวรรณ, 2561)

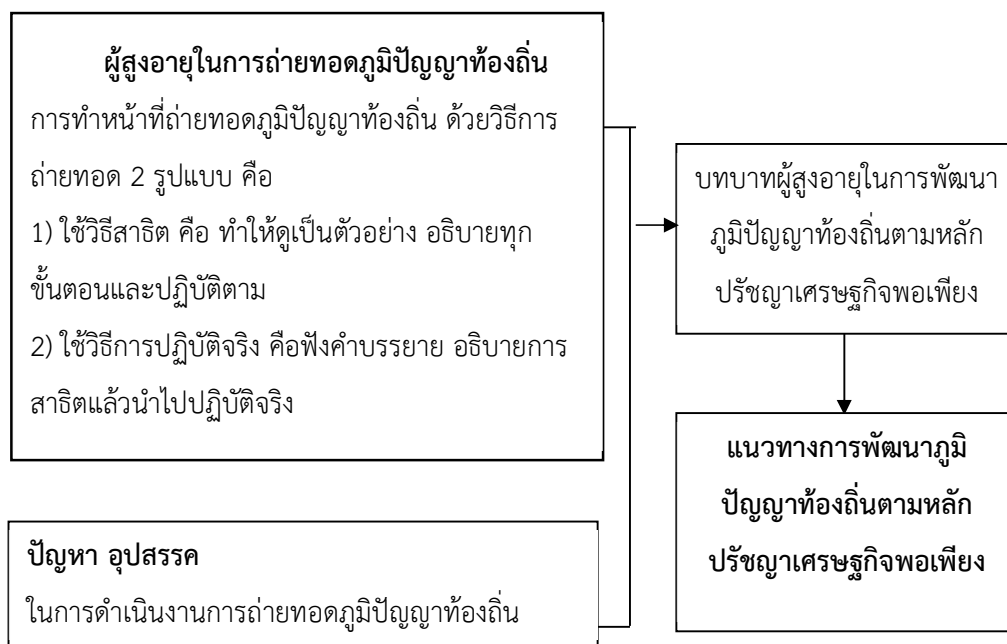
จากสถานการณ์ดังกล่าวผู้สูงอายุตำบลท่าม่วง มีแนวโน้มจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นในอนาคต ดังนั้นเพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มประชากรผู้สูงอายุให้สามารถพึ่งตนเองได้ มีรายได้เป็นของตนเอง และส่งเสริมบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นจึงควรสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มประชากรผู้สูงอายุให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการสร้างรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างเหมาะสมอีกทั้งผู้สูงอายุยังมีบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่คนรุ่นหลังเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสืบต่อไปจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

กรอบแนวคิดการวิจัย



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทผู้สูงอายุในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากรผู้ให้ข้อมูล

ด้านประชากรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 12 คน ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไปในชุมชนจากจำนวน 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านหนองสิม, หมู่ 2 บ้านท่าม่วง, หมู่ 3 บ้านท่าม่วง, หมู่ 5 บ้านหนองแดง, หมู่ 6 บ้านดอนหาด ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากที่สุดในลำดับที่ 1-5

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ด้านเนื้อหา กำหนดขอบเขตไว้เฉพาะเรื่อง บทบาทผู้สูงอายุในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีมุ่งศึกษา 1) บทบาทผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 3) แนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัด

ร้อยเอ็ด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Form) เพื่อซักถามพูดคุยบอกเล่าประสบการณ์การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุโดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ได้แก่ชื่อ-นามสกุลอายุเพศอาชีพระดับการศึกษาชื่อหมู่บ้านวัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์ประสบการณ์การทำงานด้วยลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นดังนี้

1. สอบถามบทบาทของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้สูงอายุมีรูปแบบและวิธีการอย่างไรจากวิธีการถ่ายทอด 2 รูปแบบคือวิธีสาธิตและวิธีการปฏิบัติจริง

2. สอบถามปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 ด้านผู้ถ่ายทอด

2.2 ด้านผู้รับการถ่ายทอด

2.3 ด้านสภาพแวดล้อม

2.4 ด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์

2.5 ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ นำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ

2.2 สร้างเครื่องมือและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา

2.3 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.4 จัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์

3. วิธีหาคุณภาพเครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

สร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัยจากนั้นนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence : IOC)

$$\text{สูตรสำหรับหาค่า IOC} \quad \text{IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ

IOC = ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับแบบสัมภาษณ์

ΣR = ผลรวมของคะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยมีเกณฑ์การกำหนดการให้คะแนนเพื่อหาค่า IOC ของผู้เชี่ยวชาญกำหนดเป็น 3 ระดับดังนี้

ถ้าเห็นว่ายอมรับได้ ให้คะแนน +1

ถ้าเห็นว่ายอมรับไม่ได้ ให้คะแนน 0

ถ้าเห็นว่ายอมรับไม่ได้เลย ให้คะแนน -1

ถ้าดัชนีมีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถือว่าข้อคำถามอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ถ้าต่ำกว่านั้นจะนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. วิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกและการอภิปรายกลุ่มย่อยโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และสังเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

4.2 การสังเคราะห์ผลการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ผลการวิจัย

1. บทบาทผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการวิจัย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 คน ซึ่งเป็นผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป จากจำนวน 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านหนองสิม , หมู่ 2 บ้านท่าม่วง , หมู่ 3 บ้านท่าม่วง , หมู่ 5 บ้านหนองแดง , หมู่ 6 บ้านดอนหาด, ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากที่สุดในระดับที่ 1-5

2. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ด้านข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปี) จำนวน 1 คน รองลงมาเป็นผู้สูงอายุ (อายุ 72 ปี) จำนวน 2 คน (อายุ 75 ปี) จำนวน 2 คน (อายุ 76 ปี) 1 คน (อายุ 80 ปี) จำนวน 1 คน (อายุ 81 ปี) จำนวน 1 คน (อายุ 83 ปี) จำนวน 1 คน (อายุ 85 ปี) จำนวน 2 คน และ (อายุ 86 ปี) จำนวน 1 คน มีภูมิลำเนาอยู่ตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นเกษตรกรทำไร่ทำนา และมีอาชีพเสริมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมจักสาน และหัตถกรรมทอผ้ามีประสบการณ์ด้านการทำนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษ และจากการเรียนรู้กับคนในชุมชน ส่วนใหญ่ยึดเป็นอาชีพที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจังเมื่อมีอายุมากขึ้น

3. บทบาทผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้สูงอายุให้ข้อมูลตรงกันว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการนำความรู้ถ่ายทอดสู่ชุมชนของผู้สูงอายุ มีวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถทำให้ผู้รับการถ่ายทอดนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติได้จริง

โดยใช้วิธีการถ่ายทอดโดยการปฏิบัติจริง เพราะวิธีการปฏิบัติจริงจะทำให้ผู้รับการถ่ายทอดเกิดความเข้าใจในแต่ละขั้นได้ชัดเจนมากขึ้น แต่ในปัจจุบัน พบว่า บุตรหลาน คนรุ่นใหม่ก็ยังมี ความสนใจในการทอผ้าและจักสาน เนื่องจากเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพบุรุษต้องการให้ลูกหลานได้สืบทอดเอาไว้ และยังสามารถยึดเป็นอาชีพเสริมไว้เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้

4. วิธีการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้สูงอายุให้ข้อมูลตรงกันว่าวิธีการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีที่เหมาะสมคือวิธีการปฏิบัติจริง เป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุด เนื่องจากการปฏิบัติจริงเป็นการฟังคำบรรยาย อธิบาย การสาธิต และลงมือปฏิบัติจริง จะทำให้เกิดความเข้าใจ และความชำนาญ

5. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.1 ปัญหาด้านผู้ถ่ายทอดคือ ไม่มีความรู้มากเพียงพอที่จะทำการถ่ายทอดได้ และลูกหลานหรือคนรุ่นหลังไม่มีความสนใจในการจักสาน เพราะมองว่าการจักสานแต่ละอย่างต้องใช้เวลาในการทำ และเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคง จึงหันไปประกอบอาชีพอื่น

5.2 ปัญหาด้านผู้รับการถ่ายทอดคือ ขาดผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่อหากยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากค่านิยม หรือทัศนคติของคนรุ่นใหม่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยก็จะทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีสูญหายไปจากท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการจักสาน การทอผ้าซึ่งแต่ละหัตถกรรมเคยมีการถ่ายทอดต่อรุ่นสู่รุ่นก็จะหายไปตามยุคสมัยด้วย

5.3 ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการเพาะปลูกต้นหวาย และไม่ไผ่บ้าน เพราะข้อจำกัดในเรื่องของสถานที่เพาะปลูก ส่งผลให้การจักสานมีปัญหาอุปสรรคในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาจักสานมีความลำบากมากขึ้น

5.4 ปัญหาด้านงบประมาณ ยังไม่มีการรวมกลุ่มสมาชิกที่แน่นอน ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่ให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ

6. แนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในประเด็นแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนที่มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

6.1 ความพอประมาณการที่ผู้สูงอายุในชุมชนได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองมาใช้ในการสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว เช่น การทอผ้า การจักสาน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ หรือวิถีชีวิตของคนในชุมชนในปัจจุบัน ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้สูงอายุในตำบลท่าม่วงส่วนใหญ่ ให้ข้อมูลว่าตนเองเริ่มทำอาชีพจักสานหรือทอผ้ามาตั้งแต่เป็นวัยรุ่น ความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยวัสดุที่ใช้หาได้ตามชุมชน

6.2 ความมีเหตุผล การที่ผู้สูงอายุในชุมชนในตำบลท่าม่วงได้เลือกการทอผ้าและจักสานมาเป็นอาชีพเสริม เนื่องมาจากมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายและวัยของตนเอง โดยเลือกใช้วัสดุที่หาได้ในชุมชนเป็นการลดต้นทุนและถือเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว

6.3 มีภูมิคุ้มกัน ผู้สูงอายุในตำบลท่าม่วงมีภูมิคุ้มกันที่ดี เพราะเมื่อตนเองมีสภาพร่างกายที่ไม่แข็งแรง มีการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะอายุจะมากขึ้น โดยหาอาชีพที่เหมาะสมและความถนัดของตนเองที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการสร้างรายได้แก่ตนเองและครอบครัว และผู้สูงอายุมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาของตนเองให้แก่ลูกหลานและคนรุ่นหลังไว้สืบทอดต่อไป

7. เจื่อนไข คือ เจื่อนไขความรู้ และเจื่อนไขคุณธรรม

7.1 เจื่อนไขความรู้ ผู้สูงอายุในชุมชนตำบลท่าม่วง ให้ความสำคัญด้านการศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่จะต้องมีลูกหลานหรือคนรุ่นหลังสืบทอด จึงทำให้ผู้สูงอายุเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ ในการพัฒนาชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

7.2 เจื่อนไขคุณธรรม ผู้สูงอายุในชุมชนตำบลท่าม่วง ได้ยึดหลักศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจมีคุณธรรม จริยธรรมใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องเหมาะสมในการดำเนินชีวิตและด้านการกระทำมีการแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับคนในชุมชน

8. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1 ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่มีความถนัดภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละด้านจัดตั้งกลุ่มเพื่อรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

8.2 กิจกรรม/โครงการที่บรรจุไว้ในแผนพัฒนาควรเน้นการส่งเสริมอาชีพที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

8.3 ควรมีส่งเสริมรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การพัฒนาตลาดการขายการทอผ้า ลวดลายจักสาน ที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

สำหรับการอภิปรายผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) บทบาทผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและ 3) แนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ดังต่อไปนี้

1. บทบาทผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

บทบาทผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น พบว่า ในปัจจุบันบุตรหลาน คนรุ่นใหม่มีความสนใจในการทอผ้าและจักสาน เนื่องจากเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพบุรุษต้องการให้ลูกหลานได้สืบทอดเอาไว้ ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการนำความรู้ถ่ายทอดสู่ชุมชนของผู้สูงอายุ วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถทำให้ผู้รับการถ่ายทอดนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติได้จริงจะทำให้ผู้รับการถ่ายทอดเกิดความเข้าใจในแต่ละ

ชั้นได้ชัดเจนมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจินต์ประวีร์ เจริญนิม (2563) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการถ่ายทอดศักยภาพภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชนและสังคมที่ยั่งยืนพบว่ารูปแบบกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุนั้น มีจุดเริ่มต้นภูมิปัญญามาจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ จากครอบครัว ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจากการจุดเริ่มต้นตรงนี้ทำให้ผู้สูงอายุมีการสะสมการสร้างภูมิปัญญาจากการปฏิบัติจริง โดยได้รับการฝึกฝนจากการปฏิบัติจริงมาจากครอบครัว ครูบาอาจารย์ จากการอบรมและการเรียนรู้ตามสถาบัน จากการแอบจำ การสังเกต จดจำมาจากครอบครัว จากผู้รู้ผู้ชำนาญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิราพร มะโนวัง และวาสนา เสภา (2563) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุเพื่อเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย พบว่า ภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องจักสาน สิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินชีวิตที่ยั่งยืน ได้แก่ ภูมิปัญญา ศักยภาพที่มีอยู่ และองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานจริงไม่สามารถที่จะขาดสิ่งใดได้ ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุนั้นต้องเริ่มจากภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่นำไปใช้ในการปฏิบัติจริง พร้อมทั้งศักยภาพในการดำเนินงานจนได้ผลิตภัณฑ์ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้สูงอายุสืบทอดการจักสานกันมาจากการอดิเตจจนถึงปัจจุบัน และสอดคล้องกับภาณุ พิมพ์บุรณ์ และสุรพงษ์ แสงเรณู (2564) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาเครื่องเคลือบเครื่องปั้นดินเผาเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานบ้านท่าม่วง ตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การพัฒนาการจักสานตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเป็นการถ่ายทอด สืบทอดกันมาตั้งแต่ รุ่นตายาย หรือบรรพบุรุษท้องถิ่นหรือหมู่บ้านแต่ละที่มาปราชญ์ชาวบ้านในด้านต่างๆ ในชุมชนเหล่านั้นยังคงดำรงรักษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหม และการจักสานอยู่

2. วิธีการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้สูงอายุให้ข้อมูลตรงกันว่าวิธีการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีที่เหมาะสมคือวิธีการปฏิบัติจริง เป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุด เนื่องจากการปฏิบัติจริงเป็นการฟังคำบรรยาย อธิบาย การสาธิต และลงมือปฏิบัติจริง จะทำให้เกิดความเข้าใจ และความชำนาญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจินต์ประวีร์ เจริญนิม และสิริชัย ดีเลิศ (2563) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการถ่ายทอดศักยภาพภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชนและสังคมที่ยั่งยืนพบว่าผู้สูงอายุมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากวิธีการปฏิบัติจริงโดยได้รับการฝึกฝนจากการปฏิบัติจริงการสาธิตประกอบการบรรยาย การบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และถ่ายทอดจากประสบการณ์ของตนเองที่ได้ลองผิดลองถูกการสะสมความรู้ที่เล็กละน้อย จนเกิดเป็นภูมิปัญญาขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิราพร มะโนวัง และวาสนา เสภา (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุเพื่อเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลเวียงเหนือ อำเภอ เวียงชัย จังหวัดเชียงราย พบว่า ภูมิปัญญา ศักยภาพที่มีอยู่เกิดจากองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานจริง ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุนั้นต้องเริ่มจากภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่นำไปใช้ในการปฏิบัติจริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของโชติกา สิงหาเทพ, ธนิกานต์ ศรีจันทร์ และเสาวนีย์ จันทสังข์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลโคกม่วงอำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญา

เป็นการถ่ายทอดโดยการสอนอธิบายขั้นตอนอย่างละเอียด สดิด และผู้รับการถ่ายทอดปฏิบัติตามเพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดปฏิบัติได้จริง

3. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1 ผู้ถ่ายทอดไม่มีความรู้เพียงพอที่จะทำการถ่ายทอดได้ อีกทั้งลูกหลานหรือคนรุ่นหลังไม่มีความสนใจในการจักสาน เพราะมองว่าการจักสานแต่ละอย่างต้องใช้เวลาในการทำ และเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคง

3.2 ขาดผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่อหากยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากค่านิยม หรือทัศนคติของคนรุ่นใหม่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยก็จะทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีสูญหายไปจากท้องถิ่น

3.3 สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการเพาะปลูกต้นหวาย และไม่ไผ่บ้าน เพราะข้อจำกัดในเรื่องของสถานที่เพาะปลูก

3.4 งบประมาณยังไม่ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่ให้การสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับโชติกา สิงหาเทพ, ธนิกันต์ ศรีจันทร์ และเสาวนีย์ จันทสังข์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลโคกมั่งงอย อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ผู้ถ่ายทอดไม่มีความรู้พอที่จะทำการรวบรวมเก็บไว้เป็นลายลักษณ์อักษรขาดผู้รับการถ่ายทอดซึ่งเกิดจากยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งสภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการเพาะปลูก และยังขาดงบประมาณในการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสินและเฉลิมขวัญ สิงห์วี (2564) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้สูงอายุคุณค่าและความท้าทายในสังคมเมืองยุคสมัยใหม่: กรณีศึกษาตำบลบางรักน้อยจังหวัดนนทบุรีพบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุในสังคมเมืองยุคสมัยใหม่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติสูญหายจากการละเลยผู้สูงอายุในชุมชนและสอดคล้องกับงานวิจัยของจารุณี คงกุล และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อส่งเสริมการยกระดับจากกรณีศึกษา บ้านควนล่อน ตำบลนาบินหลา อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง พบว่าปัญหาการถ่ายทอดภูมิปัญญาการถ่ายทอดภูมิปัญญาเป็นแบบการบอกเล่า ไม่มีการเขียนบันทึกข้อมูลภูมิปัญญาไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและยังขาดหน่วยงานสนับสนุนภูมิปัญญา

4. แนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในประเด็นแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนที่มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. ความพอประมาณผู้สูงอายุในชุมชนได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองมาใช้ในการสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการทอผ้า การจักสาน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ หรือวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งผู้สูงอายุในตำบลท่าม่วงเริ่มทำอาชีพจักสานหรือทอผ้ามาตั้งแต่เป็นวัยรุ่น ความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยวัสดุที่ใช้หาได้ตามชุมชนสอดคล้องกับงานวิจัยของโชติกา สิงหาเทพ, ธนิกันต์ ศรีจันทร์ และเสาวนีย์ จันทสังข์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลโคกมั่งงอยอำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ

พบว่าผู้สูงอายุในชุมชนได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างเป็นฐานการสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว เช่น การจักสาน การทอผ้า ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ และมาจากวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยใช้วัสดุที่หาได้ในชุมชนเป็นส่วนใหญ่

2. ความมีเหตุผล ผู้สูงอายุในชุมชนในตำบลท่าม่วงได้เลือกการทอผ้าและจักสานมาเป็นอาชีพเสริมเนื่องมาจากมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับสุขภาพร่างกายและวัยของตนเอง โดยเลือกใช้วัสดุที่หาได้ในชุมชน เป็นการลดต้นทุนและถือเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของโชติกา สิงหาเทพ, ธนิกานต์ ศรีจันทร์ และเสาวนีย์ จันทสังข์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลโคกมั่งงอยอำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิพบว่าผู้สูงอายุในชุมชนได้เลือกทำอาชีพเสริมที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการประเมินความเหมาะสมของตนเอง โดยใช้วัสดุที่หาได้ในชุมชนเป็นหลักนำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว

3. มีภูมิคุ้มกัน ผู้สูงอายุในตำบลท่าม่วงมีภูมิคุ้มกันที่ดี เพราะเมื่อตนเองมีสภาพร่างกายที่ไม่แข็งแรง มีการเตรียมความพร้อมก่อนที่อายุจะมากขึ้น โดยหาอาชีพที่เหมาะสมและความถนัดของตนเอง เป็นการสร้างรายได้แก่ตนเองและครอบครัว และผู้สูงอายุมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาของตนเองให้แก่ลูกหลานและคนรุ่นหลังไว้สืบทอดต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของโชติกา สิงหาเทพ, ธนิกานต์ ศรีจันทร์ และเสาวนีย์ จันทสังข์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลโคกมั่งงอยอำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่าผู้สูงอายุมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เพราะเมื่อตนเองมีสภาพร่างกายที่ไม่แข็งแรงส่วนใหญ่ได้มีการเตรียมความพร้อมจากการเลือกอาชีพตามความถนัดและความเหมาะสมของตนเองที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกทั้งยังสามารถสร้างรายได้แก่ตนเองและครอบครัว

4. เงื่อนไข คือ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม

4.1 เงื่อนไขความรู้ ผู้สูงอายุในชุมชนตำบลท่าม่วง ให้ความสำคัญด้านการศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะต้องมียุทธศาสตร์หรือคนรุ่นหลังสืบทอดเจตนารมณ์ จึงทำให้ผู้สูงอายุเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการพัฒนาชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ผู้สูงอายุในชุมชนตำบลท่าม่วง ได้ยึดหลักศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจมีคุณธรรม จริยธรรมใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และด้านการกระทำมีการแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับคนในชุมชน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำมารวบรวมเพื่อเผยแพร่ให้ได้มากขึ้น

1.2 ควรส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาในระบบการศึกษาและผลักดันให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนมาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่มีความถนัดภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละด้านจัดตั้งกลุ่มเพื่อรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

2.2 กิจกรรม/โครงการที่บรรจุไว้ในแผนพัฒนาควรเน้นการส่งเสริมอาชีพที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

2.3 ควรส่งเสริมรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การพัฒนาตลาดการขายทอดผ้า ลวดลายจักรสานที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กฤษณา วงษาสันต์. (2552). **วิถีไทย**. กรุงเทพฯ: เจริญเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.

จารุณี คงกุล และคณะ. (2565). แนวทางการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อส่งเสริมการเย็บตัดจากกรณีศึกษา บ้านควนล่อน ตำบลนาบิงหลา อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง. **วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา**, 7(1), 113-126.

จินต์ประวีร์ เจริญนิม และสิริชัย ดีเลิศ. (2563). กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชนและสังคมที่ยั่งยืน. **วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ**, 33(2), 152-167.

จิราพร มะโนวัง และวาสนา เสภา. (2563). การพัฒนาภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุเพื่อเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย. **วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**, 13(1), 128-140.

โชติกา สิงหาเทพ, ธนิกานต์ ศรีจันทร์ และเสาวนีย์ จันทสังข์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลโคกมั่งงอย อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ธีรพัฒน์วงศ์คุ้มสิน และเฉลิมขวัญสิงห์ทวี. (2564). การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้สูงอายุ คุณค่าและความท้าทายในสังคมเมืองยุคสมัยใหม่: กรณีศึกษาตำบลบางรักน้อย จังหวัดนนทบุรี. **วารสารศิลปะศาสตร์**, 21(1), 363-395.

นันทวิช นูนารถ. (2560). แนวทางการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องผลิตภัณฑ์จากผ้าใยกล้วย ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- เพชรรัตน์ ศิริสุวรรณ.(2561). ผลของโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพเพื่อป้องกันการเกิดโรคเบาหวานรายใหม่
ตำบลสิงห์โคก อำเภอกะชังศรีวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด. **ราชวดีสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี
สุรินทร์**, 8(1), 45-58.
- ภานุ พิมพ์บุรณ์ และสุรพงษ์ แสงเรณู.(2564). การขับเคลื่อนเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐาน
บ้านท่าม่วง ตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. **วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, 12(2), 163-172.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2554). รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2554.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านดงมัน.(2560). **สถานการณ์คัดกรองโรคเบาหวาน**.ฐานข้อมูล HOSxP
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านดงมัน ตำบลสิงห์โคก อำเภอกะชังศรีวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ.(2555). **รายงานสถิติรายปี 2555 ประเทศไทย**.กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- อารี พุ่มประไทย์และจรรยา เสี่ยงเสนาะ.(2560). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพฤติกรรมการสร้าง
เสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ. **วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้**, 4(3),
160-175.
- อุทุมพร วงษ์ศิลป์, ดิขพงศ์ พงศ์ภัทรชัย และถาวร สกุลพานิชย์.(2554). **แนวทางการวิเคราะห์ต้นทุนการ
ดูแลผู้สูงอายุระยะยาว : กรณีศึกษาโรงพยาบาลลำปาง**.นนทบุรี : สำนักงานวิจัยเพื่อการพัฒนา
หลักประกันสุขภาพไทย(สวปก.) เครือสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข(สวรส.).